

операції перетворюється на навички і послідовність їх виконання здійснюється автоматично (О.Конопкін).

Дисципліни фахового-педагогічного циклу в процесі підготовки вчителя музики спрямовані на розвиток творчих здібностей студентів, набуття ними пошукових дослідницьких умінь і навичок, формування досвіду творчої діяльності та самоорганізації навчальної роботи. Саме педагогічні дисципліни змістовно і технологічно дають можливість формувати знання про механізми самоуправління, педагогічну рефлексію, забезпечувати розвиток педагогічного мислення майбутніх учителів, навчати їх умінь приймати оптимальні рішення. При цьому враховуються педагогічні закономірності, принципи виховання і навчання, прийоми і методи саморегуляції психічного, фізичного, емоційного стану студентів та вирішення складних педагогічних ситуацій. Виділення загальної здатності до саморегуляції є логічним продовженням досліджень в галузі суб'єктного буття й суб'єктного розвитку, яку О.Конопкін визначає як "...здібність до самостійної усвідомленої побудови регуляції в нових видах і формах діяльності, здатність до продуктивної творчої саморегуляції" [5, с.128].

Отже, саморегуляція в навчальній діяльності – це здатність майбутнього вчителя здійснювати керівництво своїми діями, психічними процесами, стосунками і характером суб'єкт-суб'єктної взаємодії з студентською аудиторією, викладачами, дітьми у процесі досягнення поставленої мети. Формування саморегуляції організовує навчальну роботу студентів, озброює їх уміньми самостійного виконання завдань на творчому рівні у відповідності до поставлених вимог. Пошук оптимальних шляхів здійснення процесу саморегуляції є, на наш погляд, актуальним і відповідає потребам сьогодення.

Література

1. Басов М.Я. Общие основы педологии / М.Я.Басов. – М., 1978. – 315 с.
2. Бояринцев В.П. Проблемы психологии, психофизиологии активности и саморегуляции личности / В.П.Бояринцев. –М., 1988. – 286 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. друге, доповнене й виправлене / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
4. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В.Г.Кремінь. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности / О.А. Конопкин. – М.,1980. – 243 с.
6. Конопкин О.А., Моросанова В.И. Стилевые особенности саморегуляции деятельности / О.А. Конопкин, В.И. Моросанова // Вопросы психологии. – 1989. – №5. – С. 45-49.
7. Конопкин О.А. Общая способность к саморегуляции как фактор субъектного развития / О.А.Конопкин // Вопросы психологии. – 2004. - № 2. – С.126-130.
8. Моросанова В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции в произвольной активности человека / В.И. Моросанова // Психологический журнал. – 1995. – №4. – С. 19-28.
9. Павлов И.П. Избранные труды / И.П. Павлов. – М., 1949. – 398 с.
10. Семенов И.М. Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвития / И.М. Семенов. – М., 1999. – 187 с.

УДК 786.2:371.134-057.4

Скопич А. В.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ФОРТЕПІАННОЇ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розглянута дослідно-експериментальна робота з формування у майбутніх вчителів мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики; визначено мету, завдання та педагогічні умови для опрацювання цього феномену; на підґрунті розроблених критеріїв та показників виокремлено рівні сформованості мотивації у майбутніх учителів до вивчення

фортепіанної музики сьогодення. Розглянуті етапи формування означеної якості та проаналізовані результати статистичного підрахунку.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, формування мотивації, сучасна фортепіанна музика, рівні сформованості мотивації.

The article describes the experimental work on forming future teachers' motivation to learn modern piano music; defines the purpose, objectives and pedagogical conditions for the processing of the phenomenon; on the basis of the developed criteria and indicators for the levels of formation of motivation of future teachers to the study of piano music of our time. The stages of formation of designated quality and analyzed the results of the statistical count.

Key words: future teacher of music, motivation, modern piano music, the levels of formation of motivation.

У стрімко змінювальній соціокультурній ситуації перед музичною педагогікою постає багато проблем, серед яких найактуальнішою є проблема формування у майбутніх учителів мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики.

Важливість формування мотивації до вивчення сучасної музики в музично-педагогічному процесі визначається її адекватністю формату і запитам часу, оскільки музична свідомість помітно трансформується під впливом нових ідей, артефактів незвичних форм і засобів художньої виразності. Актуальність означеної проблеми підсилюється низкою існуючих суперечностей:

- між низьким рівнем освіченості студентів у галузі сучасної музики, здобутої в профорієнтаційний період навчання, та необхідністю формування музичної компетентності як фахової під час навчання у ВНЗ;

- між потужним навчально-виховним потенціалом сучасної фортепіанної музики та недостатнім її використанням у процесі фахової підготовки вчителя мистецьких дисциплін;

- значною особистісно-розвивальною функцією мотивації до вивчення сучасної музики та недостатньою розробленістю методики її формування у студентів.

Спираючись на ґрунтовні теоретичні засади стосовно тлумачення поняття «мотивація», «мотивація навчання», «професійна мотивація» (Б. Ананьєва, Л. Божович, Є. Ільїна, І. Зязюна, Г. Костюка, Н. Гузій, М. Дьяченко, Н. Кузьміної, О. Леонтєва, О. Ростовського, І. Ростовської, С. Рубінштейна, В. Сластьоніна, Г. Щербакової), узагальнення теоретичних засад щодо трактування поняття «сучасна фортепіанна музика» (Д. Андросова, О. Афоніна, Б. Асаф'єв, Н. Герасимова-Персидська, Л. Кияновська, Л. Корній, С. Павлишин, Б. Сюта), а також на наукові думки щодо покращення процесу музичного навчання (Т. Завадська, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та інших), визначено компонентну структуру, педагогічні умови, принципи, підходи, критерії, показники та встановлено рівні сформованості мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя. Розкриємо методику і зміст дослідної роботи, проаналізуємо результати формувального експерименту, доведемо їх статистичну достовірність.

Для покращення навчально-виховного процесу були розроблені такі педагогічні умови:

- керування процесом формування мотивації студентів до вивчення сучасної фортепіанної музики та підвищення рівнів музично-теоретичної обізнаності в цій галузі знання;

- забезпечення рефлексивності у процесі підготовки та виконання сучасних фортепіанних творів;

- створення ситуації успіху під час реалізації творчого потенціалу студентів, необхідного для підвищення ефективності методики формування мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики;

- оцінка засобів формування мотивації до вивчення фортепіанної музики сучасних авторів, оскільки вона розглядається як необхідна умова успішності професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта.

Ми врахували, що рівень сформованості мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики у майбутнього вчителя є важливим показником виконавської підготовки у музично-педагогічному закладі. При цьому зверталась увага на:

- ступінь активності студентів у процесі вивчення сучасної фортепіанної музики та форми реалізації їх музичних потреб;
- дієвість прояву мотивації до вивчення сучасного репертуару, адекватність самооцінки, ініціативність, активність особистості в музично-педагогічній діяльності.

У відповідності до компонентної характеристики мотивації майбутніх учителів до вивчення сучасної фортепіанної музики було розроблено й науково обґрунтовано групу критеріїв та показників сформованості означеної якості: пошуково-потребовий компонент визначався за *критерієм міра зацікавленості сучасною музикою* (показниками якого є розвинений інтерес до різних жанрів сучасної музики, сформована потреба у вивченні фортепіанних творів сучасних композиторів в процесі фахової підготовки, наполегливість у прагненні оволодіти новим репертуаром); ціннісно-аналітичний компонент зумовив розробку *критерію*, що визначав *міру здатності до художньо-естетичної оцінки на основі цілісного жанрово-стильового аналізу* (за такими показниками: виявлення власного ціннісно-емоційного ставлення до фортепіанних творів сучасних композиторів, достатній обсяг теоретичних знань, розуміння жанрових та стильових особливостей; *критерієм* проєктивно-прогностичного компоненту виступає *міра здатності до оцінювання перебігу власної роботи над творами сучасних композиторів та прогнозування її результатів* (його показниками визначені такі: ступінь самостійності при виборі сучасного репертуару; рівень виконавської рефлексії; уміння створювати власну виконавську інтерпретацію).

На основі означених критеріїв та показників були обґрунтовані та охарактеризовані рівні сформованості мотивації майбутніх учителів до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі їх фахової підготовки: низький (адаптивний), середній (репродуктивний) та високий (евристичний).

До *високого* або *евристичного* рівню (6,5%) відносяться студенти, які захоплюються сучасною музикою, мають стійкий інтерес до різних жанрів сучасного мистецтва, потреби у вивченні фортепіанних творів сучасних композиторів та наполегливе прагнення оволодіти новим репертуаром.

Середній або *репродуктивний* рівень (12,4%) формування мотивації характеризується наявністю у студентів таких ознак як періодична зацікавленість сучасною музикою, фрагментарний інтерес до музичних творів різних жанрів, слабку потребу у вивченні фортепіанних творів сучасних композиторів, нестабільне прагнення оволодіти новим репертуаром.

Низький або *адаптивний* рівень (81,1%) сформованості мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики у студентів характеризується байдужим відношенням до сучасної музики, відсутністю інтересів до різних жанрів музичного мистецтва та усвідомлених потреб у вивченні фортепіанних творів сучасних композиторів, відсутністю бажання накопичувати та поповнювати свій виконавський репертуар новими творами сучасності.

Для проведення діагностичного зрізу, респондентами якого стали студенти, піаністи-конкурсанти та члени журі конкурсів, були використані методи бесіди та анкетування. Ретельне опрацювання його результатів дало можливість виявити ряд проблем, які гальмують процес художньо-творчого та музично-виконавського осмислення сучасної фортепіанної музики. Зокрема вивченню та засвоєнню сучасної фортепіанної музики заважають наступні перешкоди: *технічні недоліки* (нова, незручна постановка аплікатури, відсутність навичок звільнення руки від напруги, недостатня технічна вправність, невміння вибрати зручну позицію рук, відсутність координації); *художньо-виконавські недоліки* (недостатнє володіння новою фактурою, технічними прийомами, які забезпечують художньо-образну ідею сучасних творів, відсутність навичок глибокого і різноманітного звуковидобування, навичок тембральної педалізації, недостатність тембрального і поліфонічного слуху тощо); *методико-компетентнісні недоліки* (відсутність необхідних теоретичних знань в галузі сучасної композиторської техніки, достатнього практичного

досвіду виконання сучасної музики та методичної бази для самостійної роботи над фортепіанними творами сучасних авторів).

На підґрунті результатів всіх діагностичних зрізів, а також беручи до уваги розроблені нами критерії та показники було виявлено, що у більшості респондентів сформованість мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики знаходиться на низькому та середньому рівнях. Це зумовило необхідність розробки методики формування мотивації до вивчення фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів на засадах творчості сучасних композиторів.

Завдання, які ставились перед студентами Інститутів мистецтв, були різноманітними за ступенем складності. Прості завдання спрямовувались на уточнення й закріплення отриманих знань та навичок за різноманітними методами і формами їх вирішення. Натомість музично-творчі завдання вимагали прояву самостійності та ініціативності, власної думки, фантазії та уяви, осмисленості музичного матеріалу. Це спонукало майбутніх вчителів до активної пошукової діяльності, визначення шляхів для вирішення поставлених завдань. Основою таких завдань стали різноманітні твори сучасних композиторів для фортепіано з яскравим художньо-образним змістом, складною фактурою, новими прийомами звуковидобування й музично-виражальними засобами.

Експериментальна методика формування мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя впроваджувалася протягом трьох етапах, кожен з яких скеровувався на досягнення певної мети, виконання відповідних завдань та застосування ефективних форм і методів роботи.

Мета першого етапу - *мотиваційно-ціннісного* – полягала в активізації потребової сфери студентів та їх вольових зусиль для максимальної зацікавленості сучасною фортепіанною музикою та успішного її виконання. Його завдання були зорієнтовані на формування у студентів позитивного ставлення до цього феномена, стимулювання майбутніх вчителів на досягнення успіху у виконанні творів сучасних композиторів, розвитку здатності до подолання труднощів і перешкод у процесі вивчення сучасного фортепіанного репертуару.

Звертаючи увагу на гостру потребу студентів у зацікавленні сучасними творами, застосовувались такі методи навчання: індивідуальні та колективні бесіди, методи словесного пояснення, виконавського показу, порівняння та контрастного зіставлення, які допомагали майбутнім вчителя зрозуміти, що твори сучасних композиторів є невід'ємною частиною навколишнього життя і світових явищ.

Другий етап - пізнавально-діяльнісний - передбачав розширення та поглиблення музично-естетичних знань, які формувались за допомогою методів створення проблемних ситуацій, активної пошукової діяльності, асоціацій та аналогій. Він здійснювався у межах лекцій, семінарів та індивідуальних занять, а також концертно-просвітницької діяльності і спрямовувався на максимальну самореалізацію особистості студента. На цьому етапі також був запроваджений спецкурс «Сучасні фортепіанні твори у системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики», мета якого полягала у забезпеченні студентів системою теоретичних знань щодо сучасної фортепіанної музики, ознайомлення з новими музично-педагогічними технологіями і методикою цілісного жанрово-стильового аналізу, поширення музичного досвіду завдяки опрацюванню нового репертуару, налаштуванні творчого діалогічного взаємозв'язку між викладачем і студентом.

У процесі апробації спецкурсу були використані наступні методи навчання: проблемного викладання, особистого показу педагога, коментування та обговорення аудіо- та відео матеріалів, цілісного жанрово-стильового аналізу, активної пошукової діяльності, опори на виконавський досвід, самостійна робота. Застосування цих методів сприяло формуванню мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики.

На протязі *третього - творчо-виконавського етапу* - навчальний процес спрямовувався на удосконалення виконавсько-інтерпретаційних умінь та готовності майбутнього вчителя до музично-просвітницької діяльності, а також на розвиток всіх компонентів мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики. Цей етап засновувався на

принципах культуровідповідності і художньої герменевтики, опори на життєвий та художній досвід, інтегративно-змістовного наповнення навчального матеріалу.

Основними напрямками роботи на цьому етапі були: засвоєння практичних умінь та навичок опанування сучасного фортепіанного репертуару та створення художньо-виконавської інтерпретації. При цьому вирішувались такі завдання: поглиблення художньо-естетичної ерудиції; практична реалізація отриманих знань та умінь у процесі виконання сучасного фортепіанного репертуару; покращення інтерпретаторських навичок майбутнього вчителя в умовах музично-просвітницької діяльності.

Даний етап дослідно-експериментальної роботи характеризувався використанням наступних методів: інверсії, синергетики, асоціацій, самовираження, самостійної роботи, рефлексії, а також проведений конкурс на краще виконання самостійно вивченого сучасного фортепіанного твору. Участь у ньому брали всі респонденти контрольної та експериментальної груп. Під час підготовки до конкурсу студентам пропонувалось не тільки самостійно виконати твори сучасних композиторів, а й самостійно відібрати репертуар для опрацювання. Більшість студентів експериментальної групи виявили зацікавленість, азарт у пошуках оригінальної музики, яка рідко звучить або не виконується взагалі (відшукували ноти на сайтах сучасних композиторів, перегортали багато відповідної фортепіанної літератури).

Для перевірки дієвості формувального експерименту проводився контрольний зріз, за результатами якого були встановлені якісні та кількісні зміни в рівнях сформованості мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики у студентів експериментальної і контрольної групи за всіма компонентами. Проведені обчислення представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка сформованості мотивації студентів до вивчення сучасної фортепіанної музики у контрольній та експериментальній групах

Рівні готовності до виконавської інтерпретації музичних творів	Групи студентів (у відсотках)							
	До експерименту				Після експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
Низький	80,8	32	79,2	32	75,8	30	17,5	7
Середній	13,3	5	12,5	5	16,7	7	42,5	17
високий	5,9	3	18,3	3	7,5	3	40	16

Треба зазначити, що порівняльний аналіз отриманих результатів в експериментальній та контрольній групах довів дієвість та ефективність розробленої у дослідженні методики роботи над вивченням сучасного фортепіанного репертуару у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя. Отже, проведений нами контрольний зріз, що мав на меті встановлення кількісних та якісних змін за всіма розробленими компонентами сформованості мотивації майбутнього учителя до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки дозволив виявити, що у студентів експериментальних груп зростання високого рівня даного типу наявності означеної якості з одного боку та падіння низького – з іншого за час проведення експерименту відбулось у значно більшій мірі, аніж у студентів контрольних груп, у навчально-виховний процес яких не було внесено відповідних змін. Це стало беззаперечним свідченням того, що розроблена методика є ефективною та дієвою.

Література

1. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. / Ольга Миколаївна Олексюк. – К.: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 248 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч. – метод. посіб. / О.Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640с.

4. Цуккерман В. Музыкальные жанры и основы музыкальных форм / В. Цуккерман. – М.: Музыка, 1964. – 159 с.

5. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. № 2119 «Музыка и пение» / Г. М. Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

УДК 378.016:781

Чинчева Л. В.

ТВОРЧИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО РОБОТИ З ХОРОВИМИ КОЛЕКТИВАМИ

Стаття розкриває особливості застосування творчого підходу в підготовці майбутніх учителів музики до роботи з хоровими колективами. Розглянута діяльність вчителя музики як суб'єкта педагогічної творчості, що виявляє особистісний рівень власної професійної індивідуальності, в якій концентрується його творчий підхід та потенційна готовність до виконання нестандартної продуктивно-перетворювальної роботи. Виокремлені рівні творчої підготовки студентів до виконання продуктивної діяльності.

Ключові слова: творчий підхід, підготовка майбутніх учителів музики, робота з хоровими колективами, рівні творчого розвитку, креативність.

The article reveals the peculiarities of using creativity in preparing future teachers to work with choirs. Activities of music teacher as subject of pedagogical creativity that reveals personal professional identity, which concentrates creative potential and willingness to perform efficiently converting non-standard work. The result of this work should be the formation of a future teacher of music the desire to develop the own creative style of, preparedness for systematic personal and professional self-humanistic orientation of which is adjusted to the professional "I - WE conception." In a modern information education, technology, personal development are the integral part of the educational process, which is essential to prepare professional specialist who can compete and self-realization in today's socio-cultural space. Single level of creative training of students in productive activities.

Keywords: creativity, preparation of future music teachers, work with choirs, levels of creative development, creativity.

Відродження незалежності України, створення нових політичних, соціально-економічних відносин у державі певним чином залежить від того, наскільки кожна людина займає активну життєву позицію, є дійсно творцем і лідером життя й наскільки вона активна у суспільно-корисній діяльності. У цьому процесі, серед різноманітних напрямів формування активної особистості, важливе місце за силою емоційного впливу на неї, належить хоровому мистецтву. У специфічній формі суспільної свідомості, що в концентрованому вигляді відображає цінності минулого і сучасного, воно узагальнює багатовіковий досвід духовно-емоційного потенціалу народу, допомагаючи особистості глибше пізнати себе та збагатити свій внутрішній світ. Цілком природним є те, що хорова музика виступає як різноманітний і специфічний вектор впливу на особистість, сприяючи її творчому розвитку, збагаченню духовної культури, поглибленню досвіду життєдіяльності. Зміна пріоритетів суспільстві вимагає від освітянської галузі новаторського забезпечення навчального процесу, особливо у підготовці до проведення педагогічної практики, що ґрунтується на принципах особистісно-зорієнтованої взаємодії. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває творчий підхід до формування диригентсько-хорової компетентності майбутніх учителів музики в умовах педагогічної практики.

Проблемам розвитку хорового мистецтва присвячені численні науково-методичні дослідження авторів, котрі працювали у різноманітних її напрямках: в історичному (А.Лашенко, А.Мартинюк, В.Михайлець та ін.), науково-мистецькому (О.Бенч-Шокало, Л.Бутенко, Р.Гудяліс та ін.), з позиції організації хорового колективу (С.Мальков, Н.Нарожна, В.Чабанний та ін.), методики роботи з хоровим колективом (В.Закутський,